

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

7. Tit. 7. De Hæreticis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

innocentibus, verbi gratiâ eos occidendo, im-
molando &c. juxta illud *Proverb. 24. v. 11.*
Erue eos, qui ducuntur ad mortem &c.
Verum affirmativa sententia videtur admo-
dum probabilis, quam nonnulli docent apud
Molin. *d. loc. n. 1.* maxime si consensus Pon-
tificis accedat, cujus est defendere Divinum
Jus, eique ratione peccati jurisdictio compe-
tit in omnes, si enim licet vindicare injuriam
homini illatam, quare non etiam Deo illa-
tam per idololatriam? sicut ea de causa olim
Judæis permixtum fuit, multas gentes delere,
ut in SS. literis habetur.

10 *Quæritur VI.* An Judæi & Infideles co-
gi possint ad fidem Catholicam, aut liberi eor-
um in vitis parentibus baptizari?

10. I. Quamvis infideles, qui per bap-
tismum nunquam de jurisdictione Ecclesiæ sa-
cti sunt (secus de hæreticis, ut Tit. proximo
dicemus) ad fidem cogi directè nequeant. *c.*
sicut judæi. q. b. 1. nisi aliquando indirectè,
negando illis habitationem in terris Christi-
anorum; priusquam se converterint: si ta-
men prædicatoribus Evangelij restiterint,
aut licentiam prædicandi denegarint; pleri-
que fatentur, licere tunc infideles etiam bello
cogere & expugnare propter injuriam,
quam inferunt Evangelio, dum ejus prædica-
tionem, quæ ex mandato Christi toti mun-
do debet innotescere, impediunt.

11. II. Filij Judæorum & infidelium in vitis
parentibus ordinariè baptizandi non sunt:
quia nec sine injuria parentum ab ipsis ab-
strahi, nec sine periculo perversionis & inju-
ria baptismi ipsis relinqui, vel restitui pos-
sunt. Ita communiter cum S. Thoma. 2. 2.
q. 10. n. 12. tradunt DD.

12. Excipiuntur tamen aliqui casus, ut I. si in-
fans in articulo mortis, adeoque extra peri-
culum perversionis constitutus sit. II. si semel
à parentibus filius abstractus ijs amplius re-
stitui non possit, ut quia mortui sunt &c. III.

si unus ex parentibus consentiat, altero dis-
sentiente; consentientis voluntas tantum
justior in favorem prolis præferenda est, si
prolem ad usum rationis pervenisse, aut
ex quibusdam indicis probabiliter cogi
possit, quia in illis, quæ ad salutem animæ
pertinent, homo à parentibus non dependet.
V. denique, si liberi infidelium perpetua-
mentes sint, etiam in vitis parentibus (quæ
à quibus propter amentiam perverti non po-
tunt) in fide Ecclesiæ baptizari possunt, et
omni remedio animæ destituantur.

Quæritur VII. Quid juris, si servus
filius familias alicujus Judæi vel Infidelis
etro & sua sponte fidem Catholicam acce-
piat?

12. Tales servos hoc ipso liberos tenen-
tium enim Judæorum licet Christiani
servum possidere. *c. 1. & 2. h. q. 1. c. 1.*
*Ord. Ne Christianum mancipium hære-
ticus vel Judæus, vel Paganus habeat.* Ca-
ca filios familias infidelium ad fidem con-
versos refert Joan. Honor. *b. 7. n. 2.* Item
Paulum III. ut hoc ipso liberati à patris
testate legitima & alia omni boni iuris con-
sententia, & prius à patre possessa, etiam in
vitis parentibus, tenere & possidere valeant
ita ut nihilominus jura suarum, cognationis
& successionis retineant. Item si quæ à paren-
tibus ex usuris, aut quomodo libet male qua-
sita sint, & nesciantur veri domini, quædam
restituere debent, idem Pontifex Paulus III.
concessit, ut apud filios ad fidem conver-
sorum remaneant; eum alias pijs causis applicari
forent.

TITULUS VII. De Hæreticis,

SUMMARIA.

1. Quid sit hæresis, & quod in ea requiratur per-
tinet?

2. Dubitant in fide, an sit hæreticus?
3. Excusatur ab hæresi formali & penis hæreticorum.
4. Nondam baptizati non sunt proprie hæretici.
5. Pœna prima hæreticorum excommunicatio referenda, & qua ad eam incurrendam requiritur?
6. Quomodo hæretici dicantur materiales tantum?
7. Factis quomodo manifestari possit hæresis?
8. Excommunicationis pena extenditur in hæreticorum fautores & defensores.
9. Advertenda circa in usum librorum prohibitorum.
10. Libri hæreticorum de religione non tractantes in Germania non habentur pro prohibitis.
11. Episcopi ab hæresi occulta conceditur absolvendi facultas à Concil. Trid. qua per Bullam Cœna non videtur sublata.
12. Ex indultis particularibus Episcopis & Regularibus quibusdam concessa est potestas ab hæresi absolvendi.
13. Alia pena hæreticorum, ut irregularitas cum infamia, interdictio, bonorum confiscatio &c.
14. Irregularitas, maxime quatenus in libros extenditur, usum Germania non ita stricte servatur.
15. Hæretici incorrigibiles tradantur Curia seculari & ultimo supplicio afficiuntur.
16. In Germania hæreticorum pleraque pena vix nisi circa hæresiarchas novos locum habent.

Hæresis inquit S. Hieronymus in cap. Hæresis. 27. causâ. 24. q. 3. Græcè ab electione dicitur, quòd scilicet eam sibi unusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Cæterum secundum rei substantiam & convenienter huic titulo Hæresis describitur, quòd sit error contra aliquam fidei Catholicæ veritatem, cum pertinacia junctus in eo, qui fidem suscepit.

Dico I. hæresin esse errorum contra fidem Catholicam, id est, contra id, quod Pontifex, quæ Pontifex, & ex Cathedra loquens, vel Concilium autoritate Pontificis legitime congregatum tanquam veritatem Catholicam definit, & ejus contrarium ut hæreticam damnavit. Quare antequam controversia aliqua Theologica ab Ecclesia definitur, in utramque partem sine nota hæresis defendi potest. Quamam verò sint sin-

gula propositiones ab Ecclesia damnata, ad institutum Theologicum pertinet examinare. Pleraque videri poterunt in Conc. Trid. ubi in singulis Sessionibus certi Canones propositionum damnatarum præsertim circa materiam Sacramentorum adiuncti sunt.

Dico II. ad hæresin pertinere pertinaciam, hoc est: quòd aliquis sciens suam sententiam esse contra Ecclesiæ definitionem & autoritatem, nihilominus eam defendat, & sequatur, unde qui ex ignorantia licet crassa & culpabili aliquid contra Ecclesiam credit, peccat quidem, quòd non labore tam crassam ignorantiam deponere, non tamen proprie & simpliciter hæreticus censetur, nec hæreticorum poenis punitur, dummodò paratus sit in fide melius instrui. c. dixit Apostolus. 29. & c. qui in Ecclesia. 31. causâ. 24. q. 3. Excipiunt tamen aliqui, nisi ideo quis fidei veritatem inquirere prætermittat, quòd autoritatem Ecclesiæ & summi Pontificis parùm curet, talem enim hæreticis annumerant.

De eo, qui in aliquo fidei articulo dubitat, 2 non levis est difficultas, an pro hæretico habendus sit? Nam affirmativam sententiam plurimi DD. sustinent, & pro ea valde urget c. 1. b. t. ubi aperte dicitur, quòd dubius in fide infidelis sit. Et confirmatur ratione, quòd negare fidei articulum esse certum, utique sit hæreticum, sed dubitans vel explicitè vel implicitè negat articulum fidei esse certum, aliàs non dubitaret, ergo &c. Verum quamvis ex unanimi DD. sententia satis certum sit, eum peccare, qui deliberatè dubitat de articulo fidei (nisi post advertentiam excusiat dubium, & captivet intellectum in obsequium fidei paratus doceri, seque Ecclesiæ authoritati submittere, quo casu actum fidei meritorium facit) non desunt tamen, qui talem dubitantem à formali hæresi, &

Ecc ecc hæreti-

3 hereticorum poenis probabiliter excusant, quos allegat Barb. *in d. c. 1. n. 2. c. 3.* Ratio est, quia haeresis est actualis electio erroris contra fidem, dubitans autem nondum aliquid elegit, cum nec assensum, nec dissentium habeat.

Unde ad Argumentum in contrarium responderi potest, quod dubitatio non importet formaliter explicitam vel implicitam negationem positivam, sed sit potius aliquod medium affirmationis & negationis suspensivum, textus verò in *c. 1. h. tit.* commodam interpretationem recipit, quod in foro externo quoad inquisitionem instituendam haereticus praesumatur, qui palam suam dubitationem jactat & pertinaciter in ea persistit, non autem quod hoc ipso statim de haeresi convictus sit.

4 Dico III. *haeresim* committi ab eo, qui fidem suscepit, hoc est, qui semel per Baptismum intra Ecclesiam receptus est, quare infideles nunquam baptizati, vel etiam catechumeni sive credentes nondum baptizati, si aliquem articulum contra Ecclesiam teneant, haeretici proprie non sunt, nec hereticorum poenis subjacent.

5 Porro inter hereticorum poenas prima est excommunicatio ipso jure illata, & ex Bulla Coenae Domini summo Pontifici reservata; ad hanc tamen excommunicationem tres potissimum conditiones requiruntur; I. ut aliquis sit formalis haereticus, non materialis, qui solum ex ignorantia, non autem ex pertinacia haereticam propositionem credit. II. Requiritur, ut haeresis non tantum in animo consistat, sed extrinsecus significetur, quia Ecclesia in judicio fori externi non judicat de internis, nec punit solas cogitationes *c. cogitationis. 14. de Penit. dist. 1.* Unde talis haereticus pure mentalis à quolibet Confessorio absolvi poterit. III. ut actio externa,

quae verbo & opere se aliquis haereticum declarat, sit mortaliter mala, & fiat animo profitendi vel defendendi haeresim, prout in causa quaerenda instructionis alteri animi haeresim in animo conceptam detegit, non propterea excommunicationem incurret.

Sed quid si aliquis ab auditione Multae Confessione abstineat, aut in diebus praesentiae carnes comedat, ex intrinseco verbo haeretico, qui tamen hoc motum per verba non exprimit? *q. Si confitentis circumstantiis loci, temporis, & personae homines moraliter talem actum, vel confessionem actus pro signo aliquo haeretico vident, non evitabitur excommunicatio, nisi nihil interest, verbis an factus haeresim monstratur.* Sin autem consideratis circumstantiis morali hominum judicio nullus suspicio de haeresi; quia v. g. credentibus ede ex oblivione vel causa mortis, ut Missa omitti ex negligentia &c. non incurretur excommunicatio, licet interim haereticam intentio lateat, quia actus externus materialiter & quoad iudicium hominum hunc nunc non existimatur malus, solus autem internus affectus non punitur iuxta dictam dicendum puto, si quis dicat, se non credit aliquem articulum fidei, sed id ab aliis per causam dictum accipiat.

Praeterea in eadem Bulla *excommunicamus. 13. si credentes, haeretici, &c.* haereticorum receptores, fautores, & defensores: quae tamen verba non accipiuntur, ut illi solum intelligantur, qui haeretico favorem & auxilium praestant, non quatenus in alijs negotiis cum ipso tractant, sed quatenus haereticus est, ut haeresim suam propagare & defendere, aut manibus succurrere possit, quamvis de coetoro ipsi receptores fidem haereticam non habeant.

causa forsan amicitia eum recipiant, argum.
l. 2. ff. de Receptoribus. Duæ tamen li-
mitationes adduntur à DD. primo: nisi per-
sona recepta sit valde conjuncta, ut Paris aut
suis, iterum argum. d. l. 2. Secundo ut tunc
solum procedat excommunicatio, si ex re-
ceptione, vel favore malus effectus secutus
sit, & hæresis propterea magis diffusa, vel
hæreticus judicium effugerit.

Ulterius ex dicta Bulla Cœne excommu-
nicatione reservata damnantur, qui hæreti-
ci librum hæresin continentem, vel de religi-
one tractantem sine Apostolica Sedis licen-
tia scilicet legunt, retinent, imprimunt, vel
quomodolibet defendunt. Ut autem sciatur
Catholicis, quos libros evitare debeant, de
mandato summorum Pontificum certus in-
dex librorum prohibitorum editus est.

Circa tamen indicem advertere oportet,
duas esse classes librorum prohibitorum, in
prima classe ponuntur omnes libri hæretici,
& de Religione ex instituto tractantes,
quævis fortassis nullam manifestum erro-
rem contineant: sufficit enim, quod ab hæ-
reticis conscripti, ideò periculosi sint atque
huius primæ classis libri omnes sub excom-
municatione reservata prohibeantur. In al-
tera verò classe ponuntur illi libri à quibus-
cunque conscripti, qui licet hæresin non con-
tineant, aliunde tamen scandalosam doctri-
nam, aut bonis moribus repugnantem tra-
dunt: & isti, si in indicem librorum prohibi-
torum nominatim relati sint, excommuni-
cationem quidem annexam habent, non ta-
men reservatam; imò in Germania indicem
quoad secundam classem non esse receptum,
ait Paulus Layman. in Theol. moral. lib. 2.
tract. 1. cap. 15. sub num. 8. quod fortassis
verum est circa pœnam excommunicationis,
non autem utique ratione peccati, quod ple-
rumque ob periculum perversionis aut malæ
delectionis ex lectione talium librorum
committitur.

Illud verò communiùs notant Doctores: 10
quod libri ab hæreticis conscripti ex usu
præsertim Germania tunc solum prohibiti
sint, si ex instituto de Religione tractent, non
autem si de materia indifferenti v. g. de Jure,
Medicina, Philosophia aut aliis, licet quan-
doque obiter aliqua hæretica inserant. Item
quod parvitas materiæ (quam potiores ad
lectionem tuius paginæ in libro hæretico
constringunt) à censura excuset.

Porro absolutio ab ista excommunicatio- 11
ne propter hæresin lata principaliter quidem
ad summum Pontificem spectat: si tamen
hæresis externo opere aut verbo expressa
fuerit occulta, sive à paucis cognita (quod
aliqui ad decem personas restringunt) penes
quos non sit probabile divulgationis pericu-
lum, etiam Episcopo absolutio conceditur,
in Conc. Trident. Sess. 24. de Reform. c. 6.
Licet verò multi doceant omnem faculta-
tem in Concil. Trid. datam Episcopis absol-
vendi ab hæresi sublatam esse per Bullam
Cœnæ, quæ indistincte istam absolutionem
Pontifici reservat: nihilominus cum Bul-
la Cœnæ generaliter loquatur de hæresi,
Concilium autem specialiter de hæresi, &
aliis delictis occultis in communi, in omni
autem jure generi per speciem derogetur,
& leges generales cedant specialibus; ideò
probabilius credo per Bullam Cœnæ jus
Episcoporum ademptum non esse cum illis,
quos allegat Barb. in Collect. ad d. cap. 6.
Trid. sub num. 32. vers. contra. Quod
si hæresis purè mentalis & interna fuerit,
nullo externo verbo aut opere demonstra-
ta: vel si ex ignorantia solum hæreticum
aliquid cœditum sit, jam superius dixi-
mus, nullam inde ex communiore sententia
incurri excommunicationem, & propterea
ejus absolutionem cuiuscunque Confessa-
rio competere. Denique ex privilegiis
& indultis particularibus plerique Epi-
scopi,

